

Gudbrandsdølen, Hillehammer Tilsaker

BØKER

Tirsdag 18. desember 1990 29

Krigen kom i gang på tross av regjeringen

105562

Kjell Fjortoft:
Ulvetiden: Krig og samarbeid
Gyldendal.

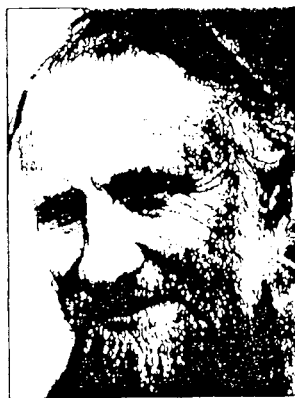
Av Svein Blindheim

I vårt land tror mange på myter og legender omkring krigen i 1940, med forspill, felttog, kapitulasjon og fem års okkupasjon, som det skal bli vanskelig å avkrefte. Hva angår enkelte sider av hendingene etter 9. april og fram til kapitulasjonen i juni, angriper Kjell Fjortoft (KF) flere sider av den skjeve fremstillingen - og blir stort sett tidd i hjel. Hva angår de alliertes innsats, kan vi si det fritt (med Gertrude Stein) at de var her fordi de var her fordi de var her de var her.

KFs bok er uortodoks, en annerledes bok, som «Mot stupet» i fjor, da KF berettet om veien inn i krigen. Bare fordi en sentralt plassert sjef, oberst Eriksen, ikke var handlingslammet, men forsvarte nøytraliteten (slik en nøytral stat plikter) fikk konge og regjering tid og anledning til å rømme rikets hovedstad. Til sammen har således oberst Eriksen, og Quisling, som derved fikk høve til å opptre på begivenhetens scene, ansvaret for at Norge langt om lenge valgte motstandens vei, og ikke, som Danmark, kapitulerte uten kamp.

Historieskrivning i klartekst

Jeg skal ikke sammenligne KFs bok med andre fremstillinger. «Ulvetiden» er uortodoks på flere måter. Den snakker i klartekst om de alliertes innsats i Norge - om vi kan nytte et så pretensiøst uttrykk. Hva angår Vestmaktens felttog i Norge, er ellers professor Kersaudys fremstilling av så vel forspill som krig i særklasse den beste hittil. KF er altså ikke nådig mot de allierte. Men regjeringen sammen med Berggrav og Paal Berg, står klart svakest av alle parter i denne fremstillingen. Som «Ulvetid» påviser, oppsto usikkerhet, for ikke å si oppgitthet, hos militære sjefer mange steder. De hørte jo ikke noe fra en regjering, som skulle si fra om krig eller overgivelse. Alt de visste var at konge og regjering var på flukt. Ikke skjønte de den meningsløse mobiliseringsordren om stille mobilisering av 4 brigader (pluss et på til 5 av generalstabs-sjef Hatlodal), ikke gjort klarere av meningsforvirrende uttalelser på Østbanden i Oslo av sivile regjeringsmedlemmer, helt uten peiling på hva de snakket om.



Mobiliseringsordren fra regjeringen om 4 brigader «etter den gamle mobiliseringsformen som skulle brukes ved indre uroligheter og opprør var den største og mest uforståelige skandalen rundt krigsutbruddet», for å sitere historikeren Lars Børgerud. De militære sjefer var jo klar over da denne meningsløse ordren ble gitt, at spillet om Norge allerede var avgjort, noe regjeringsmedlemmene som tok avgjørelsen, tydeligvis ikke forsto.

På den annen side vitnet regjeringens handlinger, og den militærfaglige eliten som må ha anbefalt dette vinteren 1940, da de overmobiliserte til de grader mot feil fiende lengst nord i landet, om at de fortrøstet seg på England og Royal Navy og redning derfra, komme hva komme måtte. Nord-sjøen betraktet nok både regjering og fageliten en gang nærmest som et engelsk innlandshav, der Royal Navy hersket. Faren for Nord-Norge kom bare fra vår store nabo langt i nord, noe tysk fremstøt mot f.eks. Narvik var utenkelig. Men derfor ble våre største krigsskip senket på havnen nettopp i Narvik.

«Ulvetid» løser heller ikke gåten utpeking av feil fiende. Jeg tviler på at faghistorikerne fatter rekkevidden av denne feilvurderingen for hendingene 9. april og senere. Og i den grad de har spurt fagkunnskapen, offiserene i generalstaben (og admiralstaben), har de nok fått et nedtonet svar. Man vedgår ikke uten videre egen feilvurdering av slik størrelsesorden. KF skriver spennende og friskt om de frenetiske manøvrene som grupperinger av fremstående menn drev med i Oslo praktisk talt fra første stund. Målet deres var å skaffe ro og orden i de tyskbesatte områder, et klart bidrag til angriperen. Men de ville også kvitte seg med Quislings selvopnevnte regjering, søke kontakt med kongen, og få til en eller annen ordning for å få avsluttet krigshandlingene.

Fremstillingen av manipuleringsene i Oslo er på flere måter annerledes hos KF, som slett ikke går

på gummisåler i omtalen av Berggrav, Paal Berg og de andre. Ett hadde grupperingene felles, de ønsket Ingolf Christensen, fylkesmann, offiser og jurist, forsvars- og justisminister (H) som formann for det styret de ivret for.

KF som har hatt adgang til Christensens dagbok, spør hvorfor Undersøkelsskommissjonen av 1945 ikke brukte dagboken til for mannen for Administrasjonsrådet. Innholdet burde skapt politisk jord skjelv, sier KF. «Norge skulle være så forferdelig nøytralt», skrev Christensen blant annet. «Men det manglet... både vilje og evne til å hevde nøytraliteten slik som det internasjonalt kreves... Uten styring på båten lot man (regjeringen) oss... gli mot frossen stupet. Dette hadde regjeringen det fulle ansvar for.» Riktignok kan det knapt sies sammenfattet.

Kampen mot fallskjermjegerne

KF omtaler kamphandlingene mot fallskjermtroppene på Dovre/Dombås ganske inngående, og har med de mange ikke-personene som etter angrepet på Sovjetunionen meldte seg som frontkjempere på «feil side». En av disse omtalte jeg alt i 1956 (anmeldelse i Dagbladet av kampene på Hedemarken, i Gudbrandsdalen, Romsdalen, osv.) som Norges beste soldat i 1940 (visste da ikke at han senere deltok på Østfronten. Men det har jo ikke noe med Norges krig 1940 å gjøre), nemlig Paul Jørgenvåg. Andre nøkkelpersoner i kampen mot fallskjermjegerne er meget hederlig omtalt hos KF. Da er det fantastisk at de ikke har deltakermedaljen engang, og til liten ære for etterkrigs-Norge. Uten disse ikke-personenes innsats hadde konge og regjering trolig måttet kapitulere i Gudbrandsdalen.

Verken i «Ulvetid» eller i «Mot stupet» i fjor går KF rundt den gløvarne grøten slik mye av krigslitteraturen vår gjør. Hva som likevel er farligst, er at det er vanskelig å få spalteplass i det påstått frie Norge for revisjonistisk litteratur. Da fedrelandet feiret 50-årsminnet for 1940 som verst sendte jeg tre artikler som påpekte faktiske feil, meningsløs selektivitet o.l. i artikler/innlegg e.a. til Aftenposten. Alle kom i retur. Spørsmålet er om ikke det største nederlaget/tapet når det gjelder Norges krig er/altå viljen til sannheten, også når sannheten er lite ærerik, og at forfatterne har vært mer opptatt av å pynte på og beskytte leserne mot sannheten.

Så vel «Ulvetid» som «Mot stupet» kan følgelig tjene som bidrag til revisjonisme av historien om Norges krig 1840, med vårt ikke-nøytrale forspill, engelske provokasjoner, senere elendige innsats, selv om det på alle måter var Vestmaktene/de allierte som skaffet oss krigen på nakken.